

БАЙГАЛИЙН БАЯЛГИЙГ ЗОХИСТОЙ АШИГЛАХ НЬ: ИРГЭДИЙН ОРОЛЦООГ ХАНГАХ БОЛОН ЭРХ ЗҮЙН ОРЧНЫГ БҮРДҮҮЛЭХ, БОДИТОЙ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ ТАЛААР

Ч. Базар (Ph.D)

Асуудлууд:

- Үндэсний, орон нутгийн ба хувь хүний түвшинд баримтлах тогтвортой хөгжлийн зарчмууд
- Хамтын ажиллагааны үйл явцыг бий болгох нь
- Иргэдийн оролцоог хангах нь
- Мэдээлэл авах эрх ба байгаль орчны хуулиуд
- Шийдвэр гаргахад оролцох эрх ба байгаль орчны хуулиуд
- Байгаль орчны эрхийн талаарх олон улсын хууль тогтоомж, хэрэгжүүлж болохуйц арга барил:
 - Олон улсын гэрээ конвенци - Аархусын Конвенци
 - Байгаль орчны эрхийн Билл-Канад улсын туршлага

* * *

1. Үндэсний, орон нутгийн ба хувь хүний түвшинд баримтлах тогтвортой хөгжлийн зарчмууд

Байгаль орчин, хөгжлийн асуудлаарх 1992 оны дэлхийн дээд хэмжээний уулзалтаар хүлээн зөвшөөрсөн Хөтөлбөр 21-ийн үндсэн зарчим нь улс орны хөгжил нийгэм -эдийн засгийн байдлыг сайжруулахад чиглэгдэхийн сацуу хойч үеийнхний эрэлт хэрэгцээг хангахад бэрхшээл учруулахгүй байх ёстой гэдэгт оршиж байна. Энэ нь байгалийн нөөцийн хэрэглээг нөхөн сэргээгдэх буюу зохистой түвшингээс хэтрүүлэхгүйгээр байгалийн нөөцийг хамгаалан хадгалж үлдэнэ гэсэн үг юм. Хөтөлбөр-21-ийн тогтвортой хөгжлийн зарчмуудад дараахи зүйлүүд орно:

- Хүний амьдралын чанарыг дээшлүүлэх;
- Орон нутгийн иргэдэд хүрээлэн буй орчноо хамгаалах боломж олгох;
- Өөрчлөлтөд зохицох газар дэлхийн даацыг харгалзан үзэх;
- Байгалийн сэргээгдэх нөөцийг нөхөн сэргээх түвшинд ашиглах;
- Байгалийн дахин сэргээгдэхгүй нөөцийг шавхаж ашиглахаас зайлсхийх, ашиглалтыг багасгах, ашиглалтын үр дагаврыг арилгах;
- Байгаль экологийн нөөц, үйл явц, экологийн тогтолцоог хамгаалан хадгалах;
- Хөгжлийг байгаль хамгаалалттай нэгдмэл байдлаар үзэх зэрэг болно.

Үндэсний түвшинд	Орон нутгийн түвшинд
<ul style="list-style-type: none"> • Өнөөгийн, хойч үеийн хэрэгцээг харгалзан үзсэн хэтийн төлвийг баримтлах • Хувь хүн байгаль орчныг хайрлан хамгаалдаг байх (боловсрол, ухамсрыг дээшлүүлэх, зан үйлийг өөрчлөх) • Хил залгаа улс орнуудтай хамтран ажиллах • Үндэсний зохих хөтөлбөрүүдийг боловсруулан хэрэгжүүлэхэд шинжлэх ухааны аргачлалыг хэрэглэх • Урьдчилан сэргийлэх, нөхөн сэргээх хоёрын хоорондын зааг ялгааг сайтар ухамсарлаж ойлгосон байх (урьдчилан сэргийлэх нь хямд тусдаг) • Бохирдуулагч нь хохирлыг барагдуулах зарчмийг баримтлах • Шийдвэр гаргахдаа санхүү, эдийн засгийн үнэлгээг харгалзахтай адил түвшинд БОНБУ-г заавал харгалзах 	<ul style="list-style-type: none"> • Өнөөгийн болон хойч үеийн хэрэгцээг харгалзан үзсэн хэтийн төлвийг баримтлах, бусдыг ийм байр сууринаас хандуулах • Бусадтай хамтран ажиллах, тоон болон бусад мэдээлэл солилцох • Аль болох нээлттэй байх • Байгаль орчны эсрэг бус байгаль орчинтой хамтарч ажиллах (байгалийн чадавхи, байгалийн хязгаарлалтын хүрээнд) • Сөрөг нөлөөллөөс урьдчилан сэргийлэхийг тэргүүний чиглэл болгох • Хөрөнгө оруулагчдыг аль болох байгаль орчинд халгүй эд материал, үйл ажиллагаа ашиглахыг уриалах • Хэт өндөр зардал өртөггүйгээр аль болох сайн техник, технологи ашиглах • Хөрөнгө оруулагчидтай түншлэл байгуулан ажиллах

* * *

2. Хамтын ажиллагааны үйл явцыг бий болгох нь

Хамтын ажиллагааны үйл явц нь:

- Сонирхогч бүх талын санал, хүсэлтийг харгалзан хүлээн авах нээлттэй хөтөлбөр бүхий байх;
- Шударга байх;
- Итгэлцэлд суурилсан байх;
- Бүх талын нөөц бололцоог тэгшээр дайчлах, хангах;
- Яриа хэлэлцээрт тэгш эрхтэйгээр оролцох боломжтой байх;
- Тодорхой байх гэсэн зарчимд суурилдаг.

Энэхүү зарчмийг хэрэгжүүлэхдээ хамтын ажиллагааны төлөвлөгөө гаргах бөгөөд улс орны арга зүйгээс жишээлэхэд түүндээ хамтын ажиллагааны зохион байгуулагчийг сонгох, оролцогч талууд, шийдвэрлэх асуудлуудыг тодорхойлох, оролцогчдод мэдээлэл түгээх, санал хүсэлт авах арга замаа тохиролцох, нөөц бололцоогоо үнэлэн тэгш дайчлах, мэдээлэл болон шийдвэрийг түгээх харилцаа холбооны стратеги зэрэг үе шатыг тусгадаг байна.

Байгаль орчны асуудалд өөр хоорондоо зөрчил бүхий ашиг сонирхолтой олон тал оролцдог тул шийдвэрлэхэд хэцүү байдаг. Тухайлбал, бизнесийн байгууллагууд төсөл хэрэгжүүлж, ашиг орлогоо нэмэгдүүлэхийг хүсдэг бол иргэд өөрсдийн эрүүл мэнд, аюулгүй байдал, үр хүүхдэдээ санаа зовж, унаган байгаль, өмч хөрөнгөө бүрэн бүтэн байлгах, төв, орон нутгийн захиргаа нь иргэдийнхээ эрх ашгийг хамгаалахаас гадна татвар авч, төсвөө нэмэгдүүлэх сонирхолтой байдаг. Харин Засгийн газар нь улс орныхоо сайн сайхан байдалд бүхэлд нь анхаарахын хажуугаар дээрх бүх ашиг сонирхлыг хангаж байх үүрэгтэй.

Иймээс бүх талын тэгш оролцоотойгоор байгаль орчны асуудлыг шударгаар шийдвэрлэхэд энэхүү хамтын ажиллагааны үйл явцыг зайлшгүй бий болгон хэрэгжүүлэх ёстой гэж олон

нийтийн байгууллага, эрдэмтэн судлаачид үздэг. Үүний тулд дараахи зүйлүүдийг зайлшгүй хийх шаардлагатай байна. Үүнд:

1. Монгол улсын Их хурал нь Байгаль орчны асуудлаарх аливаа шийдвэрийг сонирхогч бүх талын оролцоотойгоор шийдвэрлэх “хамтын ажиллагааны үйл явц”-ыг байгаль орчны болон бусад холбогдох хуулиудад тусгах. Ялангуяа ашигт малтмалын хайгуул, ашиглалтын болон дэд бүтцийн барилга байгууламжийн томоохон төслүүдэд зөвшөөрөл олгоход дээрх тогтолцоог хэрэгжүүлэх заалтыг Ашигт малтмалын болон бусад хуульд тусгах;
2. Засгийн газар, Байгаль орчин, аялал жуулчлалын яам нь байгаль орчны хуулиуд дахь иргэдийн оролцоог хангахад чиглэсэн заалтуудыг бодитойгоор хэрэгжүүлэхийн тулд “хамтын ажиллагааны үйл явц”-ыг хэрэгжүүлэхтэй холбоотой дүрэм, журмыг батлан хэрэгжилтэд хяналт тавих;
3. Мэргэжлийн хяналтын байгууллагууд нь төв, орон нутгийн түвшинд байгаль орчны асуудлаар шийдвэр гаргахад “хамтын ажиллагааны үйл явц”-ыг хэрэгжүүлж буй эсэхэд хяналт тавих
4. Иргэд, ИНБ-ууд нь байгаль орчны асуудалд иргэдийн оролцоог хангах хуулийн заалтыг амьдралд нэвтрүүлж, “хамтын ажиллагааны үйл явц”-ыг буй болгох үйл явцыг эхлүүлж, жишиг тогтоох зэрэг болно.

3. Иргэдийн оролцоог хангах нь

Байгаль хамгаалахад чиглэгдсэн иргэдийн оролцоо нь доорх гурван хэлбэрээр илэрхийлэгдэх бөгөөд энэхүү оролцоог хангахад хууль эрх зүйн таатай орчин чухал юм.

Мэдээлэл авах эрх

- “Байгаль орчныг хамгаалах тухай Монгол улсын хууль”-ийн 5.2.4-д “...байгалийн баялгийг ашиглах шийдвэр, үйл ажиллагаа ил тод байх нь төрийн үйл ажиллагааны зарчим мөн”;
- “Байгаль орчныг хамгаалах тухай Монгол улсын хууль”-ийн 4.1-д “... иргэд холбогдох байгууллагаас байгаль орчны тухай үнэн зөв, мэдээлэл авах эрхтэй”;
- “Агаарын тухай хууль”, “Аюултай хог хаягдлын импорт, хил дамжуулан тээвэрлэлтийг хориглох, экспортлох тухай хууль”, “Ойн тухай хууль”, “Цацрагийн хамгаалалт, аюулгүй байдлын тухай хууль”-д мөн мэдээлэл авах эрхтэйг хуульчилсан;
- “Ашигт малтмалын тухай Монгол улсын хууль” - ийн 19, 22, 26, 28, 42, 50, 55, 56 зүйлүүд тусгай зөвшөөрөлтэй холбоотой үйл ажиллагааны ил тод байдлын тухай;
- “Ашигт малтмалын тухай Монгол улсын хууль” - ийн 42-р зүйлд “Тусгай зөвшөөрөл эзэмшигч нь байгаль орчныг хамгаалах....асуудлаар нутгийн захиргааны байгууллагатай гэрээ байгуулж ажиллах тухай”;
- Мөн хуулийн 42.2-д “Тусгай зөвшөөрөл эзэмшигч нь энэ хуулийн 42.1-д заасан асуудлаар нутгийн захиргааны байгууллагатай хамтран олон нийтийн хэлэлцүүлэг явуулах тухай”;
- Мөн хуулийн 42.3-д “Тусгай зөвшөөрөл эзэмшигчийн үйл ажиллагаанд олон нийтийн хяналт тавих үүрэг бүхий төлөөлөгчийг иргэд дундаасаа сонгон ажиллуулах тухай”;
- Мөн хуулийн 48.10-р зүйлд “Тусгай зөвшөөрөл эзэмшигч нь тухайн жилд борлуулсан бүтээгдхүүний тоо хэмжээ, улсын болон орон нутгийн төсөвт төлсөн албан татвар, төлбөрийн хэмжээг ... нийтэд мэдээлэх тухай”;
- Мөн хуулийн 57-р зүйлд Байгаль орчин, хүний эрүүл мэндэд сөрөг нөлөө

- үзүүлэх үйл ажиллагааны тухай мэдээллийг нууцлахыг хориглох тухай;
- Мөн хуулийн 19.3-19.6-р зүйлд Хайгуулын тусгай зөвшөөрөл олгоход аймгийн Засаг даргын санал авах тухай;
- “Байгууллагын нууцын тухай Монгол улсын хууль”-ийн 6-р зүйлд Байгаль орчин, хүний эрүүл мэндэд сөрөг нөлөө үзүүлэх үйл ажиллагааны тухай мэдээллийг нууцлахыг хориглох тухай;
- “Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай Монгол улсын хууль”-ийн 8-р зүйлд “Аливаа асуудлыг иргэдийнхээ нийтлэг эрх ашигт нийцүүлэн шийдвэрлэх нь нутгийн өөрөө удирдах байгууллагын үйл ажиллагааны үндсэн зарчим мөн буюу иргэд, ТББ нь ИТХ-д асуудал оруулж хэлэлцүүлэх эрхтэй гэж тус тус заасан байна.

Байгаль орчны мэдээллийг авах эрх зүйн орчин тодорхой хэмжээнд бүрдсэн ч тэдгээрийг хэрэгжүүлэх болон дагаж мөрдөх тал дээр ихээхэн дутагдалтай байна. Мэдээллийг олон нийтэд нээлттэй, ил тод хүргэх нэг арга нь “Байгаль орчныг хамгаалах тухай Монгол улсын хууль”, “Усны тухай Монгол улсын хууль”, “Ойн тухай Монгол улсын хууль”-д заасан байгаль орчны мэдээллийн санг нэн даруй олон нийт болон орон нутгийн иргэдэд нээлттэй болгох нөхцлийг бүрдүүлэх юм.

Дээрх мэдээллийн санд тухайн орон нутагт явагдаж байгаа үйлдвэр, үйлчилгээний БОНБУ-ний тайлан, байгаль орчныг хамгаалах төлөвлөгөө, орчны хяналт-шинжилгээний хөтөлбөр, тэдгээрийн хэрэгжилтийн тайлан, газар, ус, мод, ашигт малтмал зэрэг байгалийн баялгийг бусдад эзэмшүүлэх, ашиглуулах талаар гарах гэж байгаа болон гарсан шийдвэрийг байршуулах замаар орон нутгийн иргэд хэн ямар үйлдвэр, үйлчилгээг орон нутагт нь эрхэлж байгаа, үр дагавар нь юу болох, байгаль орчныг хамгаалах үүргээ хэрхэн биелүүлж байгаа талаар дэлгэрэнгүй мэдээллийг саадгүй авч, олон нийтийн хяналтыг хэрэгжүүлэх боломжийг олгох нь чухал байна.

Шийдвэр гаргахад оролцох эрх

- “Байгаль орчныг хамгаалах тухай Монгол улсын хууль” болон Ойн тухай Монгол улсын хууль”-д нөхөрлөл байгуулж ажиллах;
- “Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай хууль”-ийн 5.4.8-д “БОНБУ-ний тайланд төсөл хэрэгжих нутаг дэвсгэрийн иргэд, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн хурлын саналыг тусгана”;
- “Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай хууль”-ийн 7.3-д “Байгаль орчны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага нарийвчилсан үнэлгээний тайланд хийсэн шинжээчийн дүгнэлтийг үндэслэн, тухайн төсөл хэрэгжих газрын иргэдийн саналыг харгалзан төслийг хэрэгжүүлэх эсэх асуудлыг шийдвэрлэнэ”;
- “Газрын тухай Монгол улсын хууль”-ийн 53.2-д “Хадлан, бэлчээрийг ашиглах хуваарь гаргахад баг, хорооны ИНХ-ын саналыг харгалзана”;
- “Газрын хэвлийн тухай Монгол улсын хууль”-ийн 44.2-д “Иргэд газрын хэвлийн ашиглалт, хамгаалалтыг сайжруулах санал санаачлага гаргаж, энэ талаар илэрсэн зөрчлийг эрх бүхий байгууллага, албан тушаалтанд мэдээлж, таслан зогсоох болон төрийн байгууллагаас зохион байгуулж буй бусад ажилд идэвхтэй оролцож байвал зохино”;
- “Усны тухай Монгол улсын хууль”-ийн 19.1-д “Усны нөөцийг хамгаалах, нөхөн сэргээх, зохистой ашиглах талаархи нутаг, дэвсгэрийн усны менежментэд нутгийн иргэдийг оролцуулах зорилгоор гол, мөрний сав газрын зөвлөл байгуулан ажиллана” буюу тус зөвлөлийн бүрэн эрхэд хяналт тавих, хамгалаах, нөхөн сэргээх талаар мэргэжлийн туслалцаа үзүүлэх, ус ашиглах эрхийг бүр

мөсөн цуцлах дүгнэлт гаргах зэргээр тусгасан;

- “Тусгай хамгаалалттай газар нутгийн орчны бүсийн тухай Монгол улсын хууль”-ийн Орчны бүсийн зөвлөлийн бүрэлдэхүүн;
- “Гол мөрний урсац бүрэлдэх эх, усны сан бүхий газрын хамгаалалтын бүс, ойн сан бүхий газарт ашигт малтмал хайх, ашиглахыг хориглох тухай Монгол улсын хууль”-ийн 5.3-д “Олон нийтийн хяналтыг ТББ-уудад гэрээгээр хариуцуулж болно” хэмээн тус тус заасан байна.

Нэгтгэн дүгнэхэд, Байгаль орчны чиглэлээр аливаа шийдвэр гаргахад иргэд, олон нийт, ТББ-ийн саналыг харгалзан үзэж, олон нийтийн оролцоог хангах талаархи эрх зүй тодорхой хэмжээнд бүрдсэн гэж үзэж болно. Гэхдээ одоо мөрдөж буй хуулийг хэрэгжүүлэх, хэрэгжилтэнд хяналт тавихын хажуугаар цаашид эрх зүйн орчинг улам боловсронгуй болгох чиглэлээр “Ашигт малтмалын тухай Монгол улсын хууль”-д Хөрөнгө оруулалтын гэрээг байгуулах үйл явц дахь олон нийт, орон нутгийн иргэдийн оролцоог хангах заалтуудыг оруулах, ялангуяа хөрөнгө оруулалтын гэрээний төслийг нээлттэй болгон, орон нутгийн иргэдэд танилцуулан санал авах механизмыг тогтоон хэрэгжүүлэх шаардлагатай байна.

Мөн хуульд заасан тусгай зөвшөөрөл эзэмшигчийн орон нутгийн захиргаатай байгуулах гэрээтэй холбоотой заалтуудыг нарийвчлах, орон нутгийн иргэд гэрээ байгуулах хэлэлцээрт оролцох, хэрэгжилтэд хяналт тавих, нутгийн захиргааны байгууллага, тусгай зөвшөөрөл эзэмшигч нар гэрээний хэрэгжилтийг олон нийтэд тайлагнахтай холбоотой эрх зүйн орчинг бүрдүүлэх нь чухал юм.

4. Байгаль орчны эрхийн талаархи олон улсын хууль тогтоомж, хэрэгжүүлж болохуйц арга барил

Олон улсын гэрээ конвенци - Аархусын Конвенци

Монгол Улс хүний эрхийн болон байгаль орчны гэрээ, конвенци, тунхаглалын ихэнхэд элсэн орсон ч хүний эрхийн зөрчил гарсаар байна. Хүний эрхийн чиглэлээр ажилладаг олон улсын байгууллагууд Монгол улс Аархусын конвенцид нэгдэх ёстой гэсэн байр суурьтай байдаг.

Бодит байдал дээр жинхэнэ өөрчлөлт авчрахад бусад гэрээ хэлэлцээр амжилт олж чадахгүй байхад яагаад Аархусын конвенци амжилттай байдаг вэ?

Энэ цаг үе бол НҮБ-ын ивээл, санаачлагаар байгаль орчны ардчиллын салбарт ихийг хийж бүтээхийг зорьж буй цаг үе юм гэж дэлхий хүлээн зөвшөөрч байна. Аархусын конвенцийн албан ёсны нэр нь НҮБ-ийн баталсан “Байгаль орчны асуудлаар мэдээлэл авах, шийдвэр гаргахад оролцох, зөрчигдсөн эрхээ сэргээлгэх тухай конвенци”.

1992 онд болсон Хүрээлэн буй орчин хөгжлийн талаархи Дэлхийн дээд хэмжээний уулзалт дээр Монголын болоод дэлхийн бусад улсын Засгийн газрууд Риогийн тунхаглалыг баталсан. Энэхүү тунхаглалын “Байгаль орчны аливаа асуудал нь бүх шатанд, сонирхсон бүх иргэдийн оролцоотойгоор л хамгийн оновчтой шийдвэрлэгдэж чадна. Үндэсний хэмжээнд засаг захиргааны байгууллагаас авч хэрэгжүүлж буй үйл ажиллагаа, ялангуяа химийн хорт бодисын хэрэглээ, газар нутаг дээр нь явагдах үйл ажиллагааны талаар хүн бүр хангалттай мэдээлэл авч, шийдвэр гаргах үйл явцад оролцох боломжоор хангагдах ёстой.

Төр холбогдох мэдээллийг нийтэд ил болгох замаар иргэдийн ухамсар, мэдлэгийг дээшлүүлэх, шийдвэр гаргах үйл явцад оролцох эрхээ хэрэгжүүлэхэд нь дэмжлэг үзүүлэх ажлыг зохион байгуулах үүрэгтэй. Зөрчигдсөн эрхийг үр дүнтэй сэргээн хамгаалах,

шударгаар хянан шийдвэрлэх захиргааны болон шүүхийн процессуудаар хангагдах ёстой” гэсэн нь Аархусын конвенцийн 10 дугаар зарчмын хэрэгжилт мөн гэж үздэг.

Уг конвенци нь Мэдээлэл авах (түгээх), Байгаль орчны асуудлаар шийдвэр гаргахад оролцох, Зөрчигдсөн эрхээ сэргээн хамгаалуулах гэсэн 3 үндсэн элементтэй.

Засгийн газар уг конвенцийг зөрчиж болох уу?

Маш ховор бөгөөд үндэслэл нь:

- Аархусын конвенци Гомдол хүлээн авч, шийдвэрлэх өөрийн механизмтай (15 дугаар зүйл)
- Хэрвээ зөрчил гарвал иргэд, олон нийт Гомдлын хороонд хандаж болно.

Анхаарах зүйл:

- “Гомдол хүлээн авч шийдвэрлэх энэхүү механизм нь бүсийн болон Засгийн газар хоорондын бусад гэрээ хэлэлцээрийн гомдлын механизмд жишиг болох ёстой гэж үздэггүй.”

Шигтгээ:

- “АНУ нь хэдийгээр Конвенцийн гишүүн бус боловч гомдол хүлээн шийдвэрлэх механизмтай холбоотой шийдвэр гаргахад саад болохгүй” гэж үздэг.

Гомдлын хороо нь Конвенцийн хэрэгжилтэд хяналт тавина, зөрчлийг хэлэлцэн шийдвэрлэнэ, сэргэлдөөнгүй ба шүүхийн бус үйл ажиллагаатай байдгаараа онцлог. 9 гишүүнтэй. Хорооны гишүүдийг конвенцийн гишүүн улсууд болон төрийн бус байгууллагууд нэр дэвшүүлж, Конвенцийн хурлаас гишүүд томилно. Дани, Украин, Польш, Швед, Гүрж, Болгар, Нидерланд, Казакстан, Австри улсууд гишүүнээр одоо ажиллаж байна. Женев дэх НҮБ-ын Европын Ажлын албаны байранд жилд 4 удаа хуралдана.

Хороонд хэн хандаж болох вэ?

- Өөрийн улс нь Конвенцийн заалтыг зөрчсөн гэж үзвэл иргэд дангаараа болон хамтран гомдол гаргаж болно.
- Конвенцийн гишүүн улс бусад гишүүдийн талаар мэдээлэл өгч болохоос гадна Нарийн бичгийн дарга нарын газар нь Хороонд мэдээлж болно.
- Мөн Хороо өөрийн санаачлагаар хэрэг үүсгэж шийдвэрлэж болно.

Гомдлын хороо юу хийж чадах вэ?

- Тухайн улс Конвенцийг хэрэгжүүлэхгүй байгаа талаар дүгнэлт хийнэ.
- Зөвлөмж гаргана. Бусад арга хэмжээ авч болно.

Гэхдээ Хорооны зөвлөмж, шийдвэрийг Конвенцийн гишүүдийн хурлаар батална. Бүх гишүүдийн хурал нь жинхэнэ эрх мэдэл бүхий байдаг. Гомдлын хорооны зөвлөмж, шийдвэрийг батлах эрхтэй. Хатуу арга хэмжээ авах тухай шийдвэр болон конвенцийг зөрчсөн талаарх дүгнэлтийг зөвхөн Бүх гишүүдийн хурал гаргаж болно. Түүнчлэн тухайн улсыг гишүүнээс хасч болно.

Яагаад Аархусын конвенци амжилттай хэрэгждэг вэ?

Аархусын конвенцийн дагуу тухайн улсад үүсээд байгаа байгаль орчны шударга ёстой холбоотой олон асуудлыг шийдвэрлэх боломжтой. Олон нийт, төрийн бус байгууллагууд

хэрэглэж болохуйц, үндэсний хууль тогтоомжоос дээгүүр хүчин чадалтай, үр дүнтэй хууль зүйн хэрэгсэл байж чадна.

Монгол улс Аархусын конвенцийг хэрэглэх боломжтой юу?

Монгол улс одоогоор конвенцийн гишүүн бус. Гэхдээ гишүүнээр элсч болно. Аархусын конвенцийн 19.3 зүйл “Гэрээний талуудын уулзалтаар батлагдсан бол НҮБ-ын гишүүн аль ч улс Конвенцид нэгдэж (accede) болно” гэсэн заалт бий. Тиймээс Монгол улс энэ конвенцийн гишүүн болж болно

Байгаль орчны эрхийн Билл – Канад улсын туршлага

1970 оноос Канад улсын Байгаль орчны хуульчдын холбоо болон бусад байгууллагууд байгаль орчны хуулийг сайжруулахын төлөөх нөлөөллийг тасралтгүй хийснээр 1990 онд Зөвлөх хороо байгуулагдаж, 1994 онд Канадын Онтарио муж “Байгаль орчны эрхийн Билл” хуультай болжээ. 8 хэсэг бүхий энэхүү хуулиар зохицуулдаг гол харилцаа нь:

- Засгийн газар байгаль орчны үнэ цэнийг үнэлэх, шийдвэр гаргахдаа олон нийтийн оролцоонд түшиглэх, жил бүрийн тайлан гаргах үүрэг хариуцлага хүлээх
- Байгаль орчны шийдвэр гаргах аливаа үйл явц дахь олон нийтийн оролцоо, шийдвэрүүдийг үнэлэгээний ангилал, гомдол гаргах, шүүхэд хандах
- Байгаль орчинтой холбоотой шийдвэрүүдийг бүртгэх
- Иргэд, олон нийт байгаль орчны талаар гаргасан дүрэм журамд гомдол гаргах, мэдэгдэл хийх, шийдвэрийг хянуулахаар өргөдөл гаргах, шүүхэд нэхэмжлэл гаргах зэрэг болно.

Уг хуулийн бусад улсад туршлага болохуйц үзэл санаа нь байгаль орчны аливаа шийдвэрт иргэд, олон нийтийн оролцоог түшиглэх, иргэд шийдвэр болон байгаль орчны зөрчлийн талаар мэдэгдэл, гомдол санал гаргах, шүүхэд хандах, Засгийн газар үйл ажиллагаагаа олон нийтэд жил бүр тайлагнах зэргийг зохицуулж өгсөнд оршино.

Илтгэлд өгүүлснээ ерөнхийлөн дүгнэхэд үндэсний, орон нутгийн ба хувь хүний түвшинд баримтлах тогтвортой хөгжлийн зарчмууд нь байгалийн нөөцийн хэрэглээг нөхөн сэргээгдэх буюу зохистой түвшингээс хэтрүүлэхгүйгээр байгалийн нөөцийг хамгаалан хадгалж үлдэхэд чиглэдэг бөгөөд үүнийг хэрэгжүүлэхийн иргэдийн оролцоог хангах нь чухал юм. Иргэдийн оролцоог хангахын тулд тэдний мэдээлэл авах, шийдвэр гаргахад оролцох эрхийг нь хангахад чиглэсэн эрх зүйн орчныг зөв бүрдүүлж, улмаар бодитой хэрэгжүүлэх шаардлагатай байна. Түүнчлэн Монгол Улсын Засгийн газар НҮБ-ийн баталсан “Байгаль орчны асуудлаар мэдээлэл авах, шийдвэр гаргахад оролцох, зөрчигдсөн эрхээ сэргээлгэх тухай конвенци”-д нэгдэн орох санаачлага гаргах нь зайлшгүй хийх, хойшлуулшгүй ажил юм.

Ашигласан эх сурвалж:

- <http://www.unece.org/env/documents/2002/pp/ece.2.e.pdf>
- Хүний эрх хөгжил төв. FK fredskorpset байгууллагаас зохион байгуулсан “Байгаль орчин, Хүний эрх: Шударга ёс” үндэсний бага хурлын илтгэлүүд. 2009
- Монгол Улсын Үндсэн хууль
- Монгол Улсын Байгаль орчны талаархи багц хууль, Монгол улсын Ашигт малтмалын тухай хууль
- www.ebr.gov.on.ca/